

כריסטי, שהבין בגידול עגבניות הרבה יותר מאשר בלהטו ערכאות, שמח להצעה וחזר למושבתו, לשחול את עגבניותיו, בעוד השטר מופקד בידיה הנאמנות-לנחמני של משרת סבריה.

הכשלון הזמני לא גרם לנחמני להתייאש ממילוי תפקידו הלאומי: רכישת אדמות המדינה והחברתן לאנשים שמצאו חן בעיניו. סוף-סוף, בינתיים נערכו עוד מאות ימי-סרט, ולאמי ילדים רצו לדקור בסיכות רבבות עוברים ושבים, ולהביק על דש מעילם את הסמל הקדוש למילוי חובתם הלאומית. מאחר שנחמני נוכח לדעת כי כריסטי קורץ מזומר עיקש, ואין לו הבנה לצורכי הלאום, החליט לנסות לרכך את לבם של שני שותפיו בעסק העגבניות, הלא הם אפריים בירמן ויוסף אייזן.

נחמני הזמין איפוא את אייזן לשיחה לאומית-אינטימית, בה הסביר לו כי הוא, נחמני, רכש את חלקת-המריבה מידי תושבי-מראר, על מנת ליישב עליה את שרידי הכפר הערבי כסאס. תושבי כפר קטן זה, שהיה סמוך לחלסה, פונו בשעתו מאדמתם בהתאם להחלטת הממשל הצבאי (שעוררה בצעתו סערה של מהאה בציבור), ואדמתם הופקעה ונמסרה לקרן הקיימת לישראל. אחרי שתושבי הכפר הצליחו בתביעה שהגישו לבית-הדין העליון, הגיעה הקרן הקיימת להסכם איתם, למי יושבו במקום אחר.

אייזן הבין כי לא כדאי לו לעמוד כמכשול על דרכה של משימה לאומית כה חשובה, בפרט לאחר שנחמני הבטיח לו כי הוא באופן אישי לא יסבול מביצועה ויקבל חלקה של שבעה דונאם בתמורה לשיחוף-הפעולה עם נחמני.

★ ★ ★

(ז) משרד משותף ונוח

אייזן הולך איפוא למשרדה, פנה לסמל שמרליך, וביקש כי ימסור לידיו את שטח-החכירה. למרות ששמו של אייזן לא היה כלול בשטר זה, הבין שמרליך את חובתו כלפי אבות-העיר סבריה. הוא מסר את השטר, שהופקד לידי הנאמנות על-ידי כריסטי, לידי הפחות נאמנות של אייזן, שמיהר להביאו אל נחמני.

נחמני, שעתה החזיק בידו את ההוכחה המכרעת של יריבו, הזמין את כריסטי ואת השותף השני, בירמן, אל משרדו, הסביר להם כי לא כדאי להתעקש בעניין אבוד. כסופו של דבר, הסביר נחמני, יעלה בידו להוכיח את בעלות הקרן הקיימת על הקרקע, ולסדר את הרישום במשרד רישום הקרקעות בצפת.

השניים ידעו כי אין זה איום ריק: משרד-רישום הקרקעות בצפת משמש גם כמשרדו של נחמני עצמו. נחמני, המייצג את בעל-הקרקע הגדול ביותר במדינה, שרוי ביחסים הדוקים עם אותה שלוחה של משרד-המש-פטים, שמתפקדה לפסוק בשאלות בעלות-קרקעות.

הדבר היה דומה לצד במשפט, המתחלק עם השופט במשרד אחר. לא היה ספק, כי במקרה של משפט יכול לזכות רק אחד הצדדים.

מאחר שהחלפה כבר היתה מעובדת-למחצה, הציע נחמני שסרה: הוא הבטיח לבוא בדברים עם ערבי כסאס. הבעלים העתידיים של הי-קרקע לפי גירסתו, ולהגיע איתם לכלל הס-כס, שלפיו ישקיעו הם את כל העבודה בי-גידול העגבניות, ואילו כריסטי ושותפו ית-נו את המכונות והדורעים.

הרווחים כסוף העונה, יחלקו חצי בחצי בין שני הצדדים.

★ ★ ★

(ח) שותפים בעל כורחם

כריסטי לא שאל את השאלות הי-מחבטות מעצמו: מי מינה את נחמני לסגל בבעיות העבודה של ערבי כסאס, מי ביקש ממנו לתווך בינם לבין מגדלי-עגבניות במגדל, ומי קבע שעליו לבנות לערבים אלה שיכון.

ערבי כסאס עצמו, על כל פנים, לא ידעו כלל כי נחמני עומד לבנות למענם שיכון על חלקת-המריבה, וכי כבר הביא אבנים למטרה זאת. מוכתר הכפר, שגשאל על כך כעבור כמה חודשים על-ידי כתבי העולם הזה, אמר כי הוא שומע על תוכנית-שיכון זאת בפעם הראשונה.

אך גם מוכתר הכפר, עטייה אל ג'והייד, ידע כי מוטב להיכנע לרצונו של אלוהי אדמת הגליל, יוסף נחמני. לא עבר זמן רב, ובין שני הצדדים נחתם הסכם, על נייר מכתבים רגיל וללא בוליה-כנסה, בו נקבע ההסדר שהיה למורת-רוח שני הצדדים, אך בדיוק לרצונו של המתחך.

ימים אחרים לאחר חתימת ההסכם, מצאו ערבי כסאס דרך לבטל את ההסכם שלא היה להם כל עניין בו. עם תחילת המתיחות הבטחוניות בגבול הנגב, אמר המוכתר לכריסטי כי בני כפרו חוששים לעבוד על אדמת מגדל, מפחד מעשי-תגמול. בפרט, כשאת עבודת שתילת העגבניות אפשר היה לעשות רק בלילה, הזמן היחיד שבו עמדו לרשות כריסטי מיהה-השקיה. שני הצדדים הסכימו, איפוא, בלב קל על ביטול ההסכם, לאחר שכריסטי שילם לערבים שכר-עבודה בעד אותם הימים המעטים שהספיקו לעבוד.

★ ★ ★

(ט) האדם השלישי

מי שראו היה מרוצה כלל וכלל מביטול ההסכם, היה האדם השלישי: יוסף נחמני, שלמאורו לא היה שותף להסכם זה כלל. את אי-שיעיות רצונו הביע בצורה בולטת, כאשר הגיעו עת האסיף. כריסטי הזמין לחלקה סיטונאי מטבריה, שהעריך את היכול בסכום של 10 אלפים ל"י.

נחמני לא היה יכול לראות יכול כה מוצלח, מבלי שיחמש דרך להבטיח לעצמו את המעשר המקובל. הוא מיהר לשגר לכריסטי על טוסף הקרן הקיימת, מכתב, שנשא את התאריך 13.3.56, ואת הסימון ג/דג/24/1528 (ראה תמונה). היות והגן משתמט, כתב נחמני, למרות דרישותינו המרובות, לבוא אהנו לביד הסדר המבטיח את חלקנו 50% ביבול העגבניות, בהתאם להתחייבותך, לכן נהיה נאלצים, למרות רצוננו, לפנות לבית-המשפט ולדרוש שימנה מנהל על השטח הנ"ל שיקבל את ההכנסה עד שיוסדר העניין.

כריסטי נבהל. הוא ידע, אומנם, כי יימיו לא חתם שום הסכם עם הקרן הקיימת על מסירת 50% מיבול העגבניות. לכל היותר, חתם הסכם כזה עם ערבי כסאס. אולם גם הסכם זה בוטל בהסכמת שני הצדדים, ומכל מקום — הקרן הקיימת לא היתה מימיה צד בהסכם זה.

מצד שני, כבר הכיר כריסטי את כוחו הכל-יכול של נחמני. הוא נזכר גם ששטח-החכירה שלו על השטח נמצא זמן-זמן בידיו של נחמני. היה ברור לו, איפוא, כי נחמני מסוגל להכניסו לצרות צרורות, ונצחונו המשפטי עלול לבוא לאחר רקבונן של העגבניות.

★ ★ ★

(י) מזומנים, לא עתונים

כריסטי מיהר, איפוא, אל ביתו הפרטי של הפקיד נחמני, הניצב במקום הנאה ביותר בשכונת קריית-שמואל בטבריה, כשהוא מתנשא על שלוש קומותיו, הכוללות מוסך פרטי וחוריי-מגורים למשרתים המטפלים בו.

נחמני עמד בתוקף על כך, כי ההסכם שבוטל יקויים. היות וערבי כסאס לא תבעו את הכסף — לא היה איכפת לנחמני לקבל אותו במקומם. נחמני לא התרגש אפילו מכך, שמוכתר כסאס חזר ואמר כי אין לו כל תביעות מלכריסטי. נחמני עמד על שלו: עליו לקבל את הכסף למען הערבים שאינם דורשים אותו.

המוכתר חזר על הצהרתו זו גם לאחר חודשים אחדים, בפגישה עם כתבי העולם הזה. "כריסטי לא היה חייב לי אפילו פרוטה אחת", אמר. "הכל שולם כשהפסקנו לעבוד".

לבסוף, שכריסטי הוכיח מעל לכל ספק את צידקתו, היה ברור לו שעליו לשלם בכל זאת. כי בטבריה, מי שרוב עם נחמני הוא ממילא הבלתי-צודק. כריסטי המיואש, שכמעט ונכנע, אמר: "טוב. אתן לך 5000 ל"י, אבל תן לי קבלה רשמית. אני אפרסם זאת בעיתונים".

המילה "עיתונים" שינתה כבמטה קסם את מסלול השיחה. נחמני, סדר-הדפוס לשעבר, לא חיבב את הכותרות המודפסות. הוא החזיר וביקש לדחות את המשך השיחה.

למחרת, הסכים נחמני לקבל רק 1000 ל"י תחת ה-5000, ובלבד שהעיתונים לא יזכרו יותר בשיחות. כריסטי נתן לו המחאה על כך אלף ל"י. אך נחמני העדיף להחזיר את המחאה ולקבל כסף מזומן, כי דרכן של המחאות להירשם בנקים.

תמורת הכסף, קיבל כריסטי אשור חתום בידי נחמני, בו מציג את עצמו נחמני כמייצג את בעלי הזכויות על הקרקע, הגובה את המגיע להם. לא הקרן הקיימת, לא הדרושים ממראר

דרישה לאומית וקבלה פרטית

בעלי הזכויות, אך ללא מלה אחת הרומזת על הכנסת הסכום לקופת הקרן הקיימת, בהתאם לתביעתה בכתב. נחמני עצמו התקשה מאד כשנתבקש לחתובי כיצד תבע סכומים שלא הגיעו מעולם לקופת הקרן הקיימת, באמצעות מכתב רישמי של משרדו, בעוד שאת הקבלה נתן באופן פרטי, על נייר חלק, בלי חותמת הקרן הקיימת.

שני מזומנים העומדים במרכז הפרשה כולה. מימין, על טופס רשמי של הקרן הקיימת, מכתבו של יוסף נחמני, מנהל סניף הקרן הקיימת לישראל בצפון הארץ, התובע מגבריאל כריסטי, אכר ממגדל, את חלקו ב-50% ביבול העגבניות. משמאל, מוצגת הקבלה על סך של 1000 ל"י, חתומה בידי אותו יוסף נחמני, "בתור מייצג את

ולא ערבי כסאס אינם מזוכרים באישור זה כבעלי הזכויות המסתוריים, העתידים לקבל את הכסף מידי הגובה נחמני, סקיד הקרן הקיימת והמתחך-בכפיה בפרשה. מי קיבל את הכסף?

★ ★ ★

(יא) שם פרטי לאדמת הלאום

כבר אחר הוא למעלה מכל ספק: הכסף לא הגיע לידיהם של ערבי כסאס. לא קיבלתי אפילו פרוטה אחת מאלף הל"י הללו, אמר מוכתר כסאס לכתבי העולם הזה, אני שומע על כך בפעם הראשונה.

נחמני עצמו טען באוזני חוקרי העולם הזה כי, הכסף הופקד על-שם תושבי כסאס, והם יקבלו אותו עד הפרוטה האחרונה בעתיד. מתי תגיע שעתו של עתיד זה — לשאלה זו טרם נתן תשובה מגיד-העתידות נחמני.

לטענתו, הופקד הכסף בקופת הקרן-הקיימת בטבריה, אם כי לא נרשם לא בספרי הקרן הקיימת ולא בספר הקופה. הוא לא יכול היה להסביר, מדוע ניתנה הקבלה מטעמו ולא מטעם המוסד שהוא מייצג אותו ואשר קיבל, לדבריו, את הכסף.

ניתנה האמת מייצג, כי לנחמני היו סיבות טובות לדאוג דאגה אבהית לערבי כסאס. מוכתר הכפר, עטייה אל-ג'והייד, שימש מזה שנים רבות עוזרו העיקרי של נחמני ברכישת אדמות הגליל והחולה למען הקרן הקיימת. אל-ג'והייד הרחיק לכת בפעולות אלה עד כדי כך, שבידין ערבי לאומני בצפת. מייסודן של הכנופיות הערביות, הוציא עליו ספק-דין ממת בגלל שיתוף-הפעולה עם הציונים.

בכל זאת לא נרתע אל-ג'והייד מלהמשיך את מכת האדמות. סיפר הוא: כשמכרנו לנחמני חלק מאדמות כסאס, על מנת להקים שם את קיבוץ הגושרים, באו ערביים לאומניים מצפת והסיתו את התושבים לבל ימכרו את אדמתם לקיבוץ היהודי. כדי להרגיע את התושבים, שפחדו מנקמת הלאומנים, הציע נחמני 3000 הדונאם הגובלים באדמות כסאס יירשמו על שמו הפרטי, ולא על שם הקרן הקיימת.

בינתיים חלפה אימת הלאומנים הערביים, קמה מדינת ישראל — אך האדמות נשארו, משו